

Jaargang 7 • nummer 4
Augustus 2009
Tweemaandelijks nieuwsbrief

Ver. Uitg.: Gerolf Annemans,
Madouplein 8 bus 9, 1210 Brussel.

1 • Tweede zit

2 • België heeft geen antwoord op de vergrijzing

3 • Slecht rapport voor Van Rompuy

4 • Een verankeringsstrategie voor Vlaanderen

www.ondernemendvl.org

Evolutie BBP per capita: België en de deelstaten

Gemiddelde van EU15 = 100

	Wallonië	Vlaanderen	Brussel	België
2006	103	92	155	103
2005	93	93	163	100
2000	90	106	161	107
1995	87	106	167	106
1985	83	111	230	113
1975	77	105	215	106
1965	78	107	213	108
1955	77	107	208	107

Bron: OESO juli 2009

Tweede zit

De crisis van 2009 zal nog lange tijd budgettaire sporen nalaten. Ondanks het groeiend aantal signalen dat de bodem van de economische recessie achter ons ligt, is dit niet het geval voor de publieke financiën. Budgettair gaat het van kwaad tot erger. De regering Van Rompuy lijkt dit echter niet echt te beseffen. Dit is ook de Europese Commissie niet ontgaan en ze maakt de Belgische meerjarenbegroting met de grond gelijk. Volgens Europa stevent België dit jaar af op een tekort van 4,5% BBP, volgend jaar 6,1%. Het primair saldo daalt volgend jaar tot -2,1%, het structureel tekort loopt verder op tot 4% en de schuld ratio stijgt in 2010 weer vlot boven de kaap van 100%. Enkel het wegwerken van het structureel tekort, momenteel de ambitie van de regering, kost in 2010 dus reeds 14 miljard euro. Volgens de Belgische meerjarenbegroting zou dit tekort 'maar' 2,6% bedragen of ongeveer 9 miljard euro. Tweede zit dus voor België: Europa verwacht een nieuwe en realistische meerjarenbegroting tegen midden september.

Maar ook de nieuwe deelstaatregeringen zijn niet geslaagd, zij het dan om verschillende redenen. Wallonië en Brussel rekenen op federale (dus Vlaamse) inspanningen om de budgettaire kastanjes uit het vuur te halen, terwijl Vlaanderen zich ondanks stoere verkiezingsbeloften nogmaals bereid verklaart de Belgische overheidsfinanciën inderdaad enigszins uit de wind te zetten. Het ambitieuze Vlaanderen zal alweer de grootste last dragen, zonder dat er maar enige tegemoetkoming tegenover staat. Vlaanderen gaat voor een evenwicht in 2011. Daarna loopt het overschot op van 350 miljoen euro in 2012 tot 1,4 miljard in 2014. Jaarlijks moet hiervoor zowat 1,7 miljard bespaard worden. De eerste twee jaar gebeurt dit inclusief eenmalige maatregelen, daarna wordt enkel nog structureel bespaard. Gezien de ernst van de crisis is het gebruik - zij het wel tijdelijk, kwantitatief beperkt en niet belastend voor de toekomst - enigszins te verdedigen. Het is een positief signaal dat de structurele maatregelen vooral binnen het overheidsapparaat gebeuren en vanaf 2012 het zwaartepunt van de besparingen vormen. De afschaffing van de jobkorting voor de meeste werkende Vlamingen, een feitelijke belastingverhoging van 635 miljoen euro, zorgt echter voor een valse noot.

Economisch gezien is het verstandig om op korte termijn naar evenwicht te streven, maar politiek is dit een alarmerend signaal. Gezien de houding van de andere overheden, die een evenwicht nastreven ergens vanaf 2015, betekent dit dat het enkel dankzij de Vlaamse inspanningen zal zijn dat het gezamenlijk tekort niet verder de diepte ingaat. Dit staat lijnrecht tegenover de electorale beloften om geen budgettaire hulp aan het federale niveau te bieden zonder nieuwe bevoegdheidsoverdrachten. Alweer houdt Vlaanderen geen stok achter de deur om de andere deelregeringen aan de onderhandelingstafel te dwingen. Waar blijft de zo bejubelde aangekondigde Vlaamse assertiviteit en de toepassing van de zogenaamde Maddens-doctrine? Van een opzegging van het intern stabiliteitspact is al zeker geen sprake meer.

Het Vlaams regeringsakkoord bevat inderdaad verschillende positieve elementen, zoals het aanvullend kindergeld of de eerste stappen in een Vlaamse hospitalisatieverzekering. Maar het akkoord is vooral en opnieuw een gemiste kans voor de (op termijn onvermijdelijke) Vlaamse staatsvorming. Misschien moet Vlaanderen wat assertiviteit betreft, een voorbeeld nemen aan het Brussels Gewest. Brussel zal eventueel proberen tegen 2014 een evenwicht op zijn begroting te behalen. Eventueel, want hiervoor rekent het gewest op extra federaal geld. Dit is assertief, in zoverre we hierbij niet van chantage spreken. Het ziet er trouwens niet naar uit dat de Belgische druk om meer Vlaamse middelen zal verminderen, zeker nu blijkt dat zowel de tot voor kort Waalse als Brusselse begrotingsminister plaats nemen in de federale regering.

Indien Vlaanderen de bestaande jobkorting behoudt, zou er pas in 2013 sprake zijn van een licht overschot. Vlaanderen kan dan ook beter de werkende Vlaming belonen in plaats van alweer als enige de federale regering te depaneren.

België heeft geen antwoord op de vergrijzing

Onder impuls van toenmalig minister van Begroting Johan Vande Lanotte werd in 2001 het Zilverfonds opgericht om de toekomstige vergrijzing budgettair het hoofd te bieden. Dankzij de opbouw van begrotingsoverschotten zou de staatsschuld gradueel dalen. De aldus aangelegde reserve, het Zilverfonds, zou de meerkost ten gevolge van de vergrijzing na 2010 financieren. Althans, dat was de bedoeling. In de praktijk staat België nergens.

Wet Zilverfonds

De wet van 5 september 2001 'tot waarborging van een voortdurende vermindering van de overheidsschuld en tot de oprichting van een Zilverfonds' moest België voorbereiden op de vergrijzing. De inkomsten van het fonds bestaat uit begrotingssurplussen, overschotten van de sociale zekerheid, niet fiscale ontvangsten en de opbrengsten uit de belegde reserves (art. 23). In principe wordt jaarlijks een gedeelte van het begrotingsoverschot in het Zilverfonds gestort (art. 24). Het fonds kan vanaf 2010 uitgaven verrichten op voorwaarde dat de schuldgraad lager is dan 60% van het BBP (art. 30). Zolang de schuldgraad hoger is dan 100% worden de reserves enkel in Belgisch schuldpapier belegd. Bij een lagere schuldgraad kan eveneens belegd worden in andere activa die in mindering kunnen gebracht worden van de bruto-schuld berekend volgens de Maastricht-definitie (art. 32). De eerste jaren werd het fonds voornamelijk gefinancierd door uitzonderlijke opbrengsten. De wet van 20 december 2005 past de oorspronkelijke wet aan teneinde een meer structurele opbouw van het Zilverfonds te waarborgen. Vanaf het begrotingsjaar 2007 moet principieel jaarlijks 0,3% van het BBP aan het fonds worden toegewezen, telkens te verhogen met 0,2% BBP voor de periode 2008 tot 2009. Het effectief te storten bedrag is gelijk aan het vorderingenoverschot, eventueel te vermeerderen met de opbrengst van uitzonderlijke maatregelen (art. 27 bis). De regering moet jaarlijks haar beleid inzake de vergrijzing toelichten in een Zilvernota (art. 3). Ze steunt hiervoor voornamelijk op het verslag van de Studiecommissie voor de vergrijzing (HRF), die jaarlijks de budgettaire en sociale gevolgen van de vergrijzing onderzoekt (art. 4 en 6).

De reserves van het Zilverfonds

De financiering van het fonds in de periode 2001 tot 2006 gebeurt, naast de herbelegging van de verworven intresten, nagenoeg uitsluitend via de opbrengsten van niet-fiscale maatregelen, met andere woorden dankzij budgettaire toevalstreffers: de verkoop van mobiele telefonie-licenties, de meerwaarde op goudverkopen, uitzonderlijke winsten van de NBB, dividenden en overname van het pensioenfonds van Belgacom, de verkoop van de sociale huisvestingportefeuille Alesh, de verkoop van Credibe (het vroegere CBHK of Centraal Bureau voor Hypothecair Krediet), de opbrengst van de Eenmalige Bevrijdende Aangifte. In het begrotingsjaar 2006 werd voor het eerst een bescheiden bedrag van 176 miljoen euro uit het begrotingssaldo toegewezen. Conform de aangepaste Zilverfondswet werd in de begrotingsopmaak 2007 een bedrag van 900 miljoen euro (0,3% BBP) aan de pensioenreserve toegewezen. Aangezien er geen begrotingsoverschot gerealiseerd werd, verviel de verplichting nieuwe middelen in het fonds te investeren. De reserves nemen dus enkel toe met de prorata verworven intresten, goed voor 656 miljoen euro, waardoor de totale reserves per einde 2007 bijna 15,5 miljard euro bedragen. In 2008 en 2009 is eveneens geen sprake van een

begrotingsoverschot, waardoor de portefeuille enkel aandikt met de gekapitaliseerde intresten, respectievelijk 687,5 miljoen in 2008 en 718,6 miljoen euro in 2009. Eind dit jaar zal de pensioenreserve van het Zilverfonds aldus oplopen tot nagenoeg 16,9 miljard euro.

Het Belgisch vergrijzingsbeleid faalt

De in 2001 gemaakte veronderstellingen, een structurele financiering van het Zilverfonds dankzij de opbouw van begrotingsoverschotten en bijgevolg een continu dalende schuldgraad, blijken anno 2009 toch veel te optimistisch. Het was wachten op 2006 op een eerste (en voorlopig enige) bijdrage uit de begroting. Aangezien de federale regering momenteel zelf uitgaat van een evenwicht op de begroting ten vroegste in 2015, zal er ook de komende jaren geen sprake zijn van een structurele financiering. Ondertussen is er ook een abrupt einde gekomen aan de daling van de schuldgraad. In 2001 hoopte Vande Lanotte dat deze ratio in 2010 minder dan 60% zou bedragen, de bovengrens van het schuld criterium zoals vastgelegd in het Verdrag van Maastricht. Tussen 1993 en 2007 nam de schuldgraad inderdaad met 50% af tot 84%. De zware crisis, maar ook de snelle verslechtering van het primair saldo, leidden ertoe dat de schuldgraad in 2008 met een forse 5,7% toeneemt tot bijna 90%. Algemeen wordt aangenomen dat de kaap van 100% in 2010 opnieuw vlot doorbroken wordt.

Een substantiële opbouw van reserves is op korte termijn nagenoeg onhaalbaar. Ook de prognoses inzake de budgettaire gevolgen van de vergrijzing voorspellen niet veel goeds. De jaarlijkse ramingen van de Studiecommissie voor de vergrijzing worden alsnaar pessimistischer. In 2001 schatte de commissie de totale kost nog op 3,1% BBP tot 2030. Het jongste verslag (juni 2009) raamt, op basis van recentere demografische prognoses, de budgettaire impact reeds op 8,2% BBP tussen 2008 en 2060 wat vandaag overeenkomt met een slordige 29 miljard euro. Voor de periode 2008 en 2014 kost de vergrijzing reeds 3,2% van het BBP. De impact op relatief korte termijn zal veel zwaarder zijn dan oorspronkelijk geraamd: vorig jaar ging de commissie nog uit van een 'bescheiden' budgettaire vergrijzingskost van 1,1% BBP tot 2014.

De regering zit met een dubbel vergrijzingsprobleem. Ondanks verschillende toezeggingen, beloftes en zelfs wettelijke bepalingen is er geen sprake van een structurele financiering van het Zilverfonds. De onmacht om - zelfs in perioden van een economische hoogconjunctuur - effectieve begrotingsoverschotten te realiseren, komt nu als een boemerang terug. Het Generatiepact, Verhofstadts antwoord op de vergrijzing, biedt geen oplossing. Integendeel, ten gevolge van de sterk stijgende werkloosheid neemt de effectieve pensioneringsleeftijd niet af. Niet alleen aan de inkomstzijde rijst een probleem, ook wat de uitgaven betreft, blijkt de kost van de vergrijzing steeds toe te nemen. Vooral in de nabije toekomst vallen de kosten fors hoger uit dan aanvankelijk geraamd.

De federale regering heeft zich volledig vastgereden in de vergrijzingsproblematiek. Zonder drastische structurele maatregelen wordt het failliet van het Belgisch pensioenstelsel onafwendbaar. In 2008 werd ongeveer 22,7 miljard uitgegeven aan (brug-)pensioenen. De beschikbare pensioenreserves van het Zilverfonds (15,5 miljard euro op 31 december 2007) waren dus goed voor amper 250 dagen (brug-)pensioenuitkering. Een peulschil, zeker in het licht van de vergrijzingstsunami die onherroepelijk op ons afstevent.

Slecht rapport voor Van Rompuy

Noch de Europese Commissie, noch de OESO zijn onder de indruk van het Belgisch budgettair beleid. Beide instellingen analyseerden het antwoord van de federale regering op de internationale crisis, de EC in haar jaarlijkse rapport over de publieke financiën in de EMU en de Oeso in haar economisch jaarrapport over België. Hun bevindingen maken brandhout van de Belgische aanpak.

De EC haalt bijzonder hard uit naar de Belgische meerjarenbegroting, die trouwens een half jaar te laat werd ingediend - de Commissie ontving het document pas in april - onder het voorwendsel van de politieke crisis. Ondanks het uitstel vindt de Europese budgettaire waakhond de Belgische prognoses totaal ongeloofwaardig. De belangrijkste kritiek slaat op het gebruik van verouderde uitgangspunten. Zo houden de Belgische ramingen te weinig rekening met de sterke terugval van de economische groei, waardoor de budgettaire parameters te optimistisch worden voorgesteld. De EC stelt vast dat de prognoses over de inkomsten in het initieel budget overschat worden, terwijl de uitgaven hoger zullen liggen dan geraamd. De EC merkt op dat de maatregelen van het federale herstelplan goed zijn voor ongeveer 0,5% van het BBP. Alhoewel de betreffende maatregelen op het eerste zicht in lijn liggen met het Europees anticrisisbeleid, zouden bepaalde subsidies en de verlaging van de fiscale druk op arbeid te algemeen worden toegepast. Daarenboven heeft een substantieel deel van het stimuleringspakket een permanent karakter waardoor het Belgisch budgettair beleid te expansief is. Bij constant beleid stevent de Belgische begroting volgens Europa dit jaar af op een tekort van 4,5% en volgend jaar 6,1%. Het Belgisch stabiliteitsprogramma houdt het op 3,4% in 2009 en 4,0% in 2010. Dit grote verschil - 2% of grosso modo 7 miljard euro - wordt verklaard door de verschillende economische uitgangspunten. Daarenboven wijst de EC op ongeveer een half procent BBP aan maatregelen in de meerjarenbegroting die nergens gespecificeerd worden.

De conclusies van de Commissie laten aan duidelijkheid niks over: de afwezigheid van cruciale informatie stelt de geloofwaardigheid van de meerjarenbegroting in vraag. Te optimistische macro-economische veronderstellingen en het gebrek aan maatregelen legt een zware hypotheek op de volledige meerjarenbegroting. Daarenboven voorziet het stabiliteitsprogramma geen echte correctieve budgettaire maatregelen als de economische situatie verbetert. Kortom, België is gebuisd. De EC verwacht tegen 20 september een geactualiseerde en correct gedocumenteerde meerjarenbegroting. Daarnaast moet België de stimuleringsmaatregelen in lijn brengen met de Europese regels, een verdere verslechtering van het structureel tekort vermijden en vanaf 2010 overschakelen op een restrictiever budgettair beleid. Europa benadrukt dat België de kwaliteit van zijn publieke financiën moet verbeteren, onder meer door afdwingbare begrotingsdoelstellingen met de deelstaten af te spreken. Tenslotte moet België om de potentiële groei te verhogen structurele hervormingen doorvoeren in de sociale zekerheid, in de arbeidsmarkt en in de productenmarkten en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën op termijn verbeteren door een verhoging van de tewerkstellingsgraad en een verlaging van de budgettaire impact van de vergrijzing.

Ook de OESO neemt het Belgisch beleid onder de loep en formuleert een aantal aanbevelingen. In tegenstelling tot de EC vindt de organisatie van de dertig rijkste economieën dat België de economische terugval globaal eerder goed heeft aangepakt, toch voor een klein land met

een open economie en met substantiële budgettaire problemen. De voornaamste uitdaging voor de toekomst bestaat uit de stimulering van de economie (bij voorkeur door de automatische stabilisatoren volop te laten spelen in plaats van het deficit opnieuw te laten oplopen door nieuwe maatregelen), terwijl werk wordt gemaakt van gezondere openbare financiën en structurele hervormingen worden doorgevoerd om langetermijngroei te verzekeren. Hiervoor is minstens een geloofwaardig budgettair beleid op middellange termijn nodig. De OESO ziet in de (door de EC verguisde) meerjarenbegroting, met opnieuw een evenwicht in 2015 een eerst stap hiertoe.

Een sanering van de overheidsfinanciën impliceert volgens het OESO-rapport echter wel een staatshervorming. De organisatie wijst erop dat de federale staat steeds meer inkomsten aan de deelstaten moet afstaan zonder dat deze laatste hierover verantwoordelijkheid dragen en dit terwijl vooral de federale staat opdraait voor de kosten verbonden aan de vergrijzing. De OESO pleit dus voor meer fiscale autonomie, voor meer verantwoordelijkheid voor de eigen inkomsten als responsabilisering voor de uitgaven van de deelstaten. In ruil moeten de regio's onder meer zelf opdraaien voor de pensioenkost van hun ambtenaren. Het rapport stelt een staatshervorming voor gebaseerd op meer efficiëntie en meer verantwoordelijkheid. Homogene bevoegdheidspakketten, maar ook de herziening van de Bijzondere Financieringswet, die te weinig stimulansen bevat voor de ontvangende regio's, kunnen hiertoe bijdragen. De sociale zekerheid daarentegen, wordt volgens de OESO beter niet gesplitst door het verlies aan schaalvoordelen. Zoals te verwachten, stelt de economische organisatie ook voor om belasting te heffen op basis van het werklandprincipe, iets wat de Brusselse regering als muziek in de oren moet klinken.

Volgens de OESO steunt het Belgisch fiscaal stelsel nog teveel op groeiverstorende belastingen, zoals de (para-)fiscaliteit op arbeid en te hoge bedrijfslasten. De combinatie van hoge marginale belastingvoeten en allerhande belastingaftrekken en -vrijstellingen veroorzaakt verschillende arbeidsmarktvalen. Het rapport stelt dan ook voor de percentages in de personenbelasting te verlagen en te snoeien in de fiscale aftrekken, onder meer in de hypothecaire aftrek. Ter compensatie zouden niet-groeiverstorende belastingen, zoals deze op bezit of consumptie, moeten stijgen. Door het reeds hoge standaardtarief in de BTW, is een verdere verhoging niet wenselijk. In plaats daarvan bepleit de OESO een sterke vermindering van het gebruik van verlaagde BTW-tarieven.

Traditioneel roept de OESO op de marktconcurrentie te stimuleren, ook in de sectoren energie en telecom. En al even traditioneel pleit het rapport voor sociale hervormingen gericht op een hogere tewerkstellingsraad, onder meer door het verhogen van de pensioenleeftijd en de afschaffing van de in de tijd onbeperkte werkloosheidsuitkeringen.

Zowel de EC als de OESO hebben, elk met hun eigen accenten en bevindingen, heel wat aan te merken op het budgettair en economisch beleid van de regering Van Rompuy. Beide instellingen formuleren echter heel wat aanbevelingen (het ene al beter dan het andere) om de tekortkomingen structureel aan te pakken. De premier zou deze beide rapporten best eens goed nalezen voor hij begint aan de beloofde begrotingsopmaak 2010 en 2011 en aan zijn tweede zit voor zijn meerjarenbegroting, zoals opgelegd door de EC.

EC, *Public Finances in EMU 2009* (23 juni 2009) en OESO, *Economic Survey of Belgium: 2009* (8 juli 2009).

Een verankeringsstrategie voor Vlaanderen

De financieel-economische crisis doet de nationale staten terugrijpen naar protectionistische recepten en maakt pijnlijk duidelijk hoe Vlaanderen - en bij uitbreiding België - de greep op haar eigen economie heeft verloren. Na de energieproductie wordt nu ook de buitenlandse machtspositie op twee voorname financiële instellingen verstrekt. In de aanloop van de verkiezingen pleitte Kris Peeters voor een groot Vlaams verankeringsfonds. De oprichting van een Vlaams energiebedrijf kreeg een prominente plaats in de regeringsverklaring. Het verankeringsdebat is heropend.

De historische raid op de Generale terzijde gelaten, leert een blik op het recente verleden dat Vlaamse (Belgische) ondernemingen vooral overnameprooien zijn, veeleer dan overnemers. Ondernemingen die de KMO-status zijn ontgroeid, die een niet-verwaarloosbare positie hebben verworven op de internationale markt en/of over belangrijke O-voordelen (ownership- specific advantages) beschikken, vallen één voor één in buitenlandse handen. We sommen er maar enkele op: Unilin, Tele Atlas, Metris, Ubizen, Ontex, Brantano. Niet te vergeten het verlies van Fortis en de verstrekte positie van de Fransen in Dexia. En dan is er nog de feitelijke verhuis van het beslissingscentrum van AB INBEV naar New York.

Tegenstanders van elk beleidsmatig ingrijpen stellen dat ondernemers zich als rationele economische agenten gedragen, waarbij hun beslissingen enkel door zakelijke overwegingen worden gedetermineerd. Economische relaties vormen evenwel vaak een wezenlijk instrument van de internationale politiek van nationale staten, niet steeds ingegeven door vreedevolle motieven. Denken we maar aan het gasconflict tussen Rusland en Oekraïne. Bovendien miskent men de verschillende neveneffecten van een negatieve overnamebalans. We wezen reeds op het verlies van de greep op de eigen economie, maar er is ook een verlies van economische renten wegens een unieke vestigingsplaats, kennis en talent. Er is geen of onvoldoende opbouw van kapitaalvoorraad door de eigen ingezetenen en de ondernemingscultuur wordt aangetast. Door het verlies aan beslissingsmacht over onder meer het productieproces, prijszetting en exportmarkten worden lokale vestigingen de speelbal van groepsstrategieën (cfr. Opel, Ford), terwijl strategische beslissingen rechtstreekse effecten hebben op de welvaart van een ganse regio. Rond een hoofdzetel vestigen zich bovendien heel wat dienstenbedrijven. Een gebrek aan investeringen in onderzoek en ontwikkeling daarentegen leidt tot intellectuele verarming.

Volgens de maximalistische definitie betekent verankeren het garanderen van een sterke aanwezigheid van Vlaamse aandeelhouders in vooral de belangrijke sectoren van het economisch weefsel. Anderen beogen het behoud en stimuleren van de zelfstandige beslissingsbevoegdheid van de in Vlaanderen gevestigde ondernemingen, ongeacht de nationaliteit van de aandeelhouders. Nog anderen verwijzen naar een politiek ter versterking van Vlaanderen als ideale vestigingsplaats. Het is onze overtuiging dat de maximalistische definitie de beste garantie vormt voor het behoud van de beslissingscentra in Vlaanderen en dat de derde benadering het verankeringsdebat overstijgt en veeleer een algemene voorwaarde vormt voor welvaartscreatie.

Concreet suggereren we een driesporenbeleid waarrond we de verschillende verankeringsstechnieken pogen te groeperen: (i) een macro-

economisch beleid, (ii) het versterken van de financiële slagkracht en (iii) beschermingsconstructies tegen (vijandige) overnames. Verankeren is dus heel wat anders dan overheidsparticipaties in ondernemingen of overheidsveto's bij overnames. Integendeel, zulk een zienswijze impliceert onder andere het aanvaarden van een gepolitiseerde beleid en bestuur, slapende ondernemingen, concurrentievervalsing en collectivisering van winsten. Er bestaat evenwel een breed spectrum van technieken die het vrije ondernemerschap wel verzoent met de doelstelling 'Vlaamse welvaart in Vlaamse handen'.

Het macro-economisch beleid moet gericht zijn op de creatie van het optimale economisch speelveld, zodanig dat Vlaamse ondernemingen een plaats kunnen verwerven op de vaak sterk competitieve internationale markt. Andermaal moet worden aangehaald: de hoge fiscale en parafiscale lasten, de efficiëntie van de overheid en de rigide arbeidsmarkt. Vlaanderen is bij uitstek een land van KMO's. Wanneer er geen perspectief is op (externe) groei, dan rest enkel nog een exit en het opgaan in een groter (buitenlands) geheel. Handelsdiplomatie en een doorgedreven exportondersteuning kan het pad effenen voor intrede op buitenlandse markten. Het verzelfstandigd agentschap *Flanders Investment and Trade* (FIT) is een belangrijk instrument om de toegangsbarrières voor Vlaamse KMO's af te bouwen. De door de vele FIT-adviseurs opgebouwde kennis en netwerken verminderen leerkosten en remediëren de informatieasymmetrie.

Een doorgroei van onze ondernemingen tot internationale referentiespelers vereist ook de beschikbaarheid van voldoende financiële middelen om die expansie te financieren. Een gunstig fiscaal regime voor kapitaal is onontbeerlijk. Vandaar ook het belang van lokaal ingebedde financiële instellingen die de opgehaalde deposities opnieuw in de Vlaamse economie pompen in plaats van een Vlaanderen dat als wingewest fungeert om elders investeringsprojecten te financieren. Van overheidswege refereren we in het bijzonder naar de rol van PMV (Participatiemaatschappij Vlaanderen).

Het vennootschapsrecht is het uitgelezen mechanisme om verankering te concretiseren. Van toepassing zijnde en te overwegen rechtsfiguren die kunnen doorgaan als beschermingsmechanisme en gifpil tegen (vijandige) overnames zijn: warrants, de participatiemelding, het toegestaan kapitaal, converteerbare obligaties, het voorkeepsrecht, meervoudig stemrecht, een stichting administratiekantoor. Een wenselijke aanvulling is het zogenaamde wederkerigheidsprincipe waarbij de intrede in het kapitaal van Vlaamse ondernemingen door buitenlandse investeerders slechts mogelijk is in de mate dat Vlaamse ingezetenen dat in de respectieve thuislanden kunnen. Vele, soms instabiele landen schermen het kapitaal van hun ondernemingen af voor buitenlandse investeerders (bijvoorbeeld China). Maar via onder meer hun SWF's (*Sovereign wealth funds*) - gespijsd door hoge handelsbalansoverschotten dankzij een overvloed aan grondstoffen - kopen ze zich systematisch in bij belangrijke westerse ondernemingen. Dit eenzijdig kapitaalverkeer nog langer aanvaarden is een vorm van zelfdestructie.

De staatkundige indeling verhindert echter een structureel Vlaams verankeringsbeleid. Men kan slechts roeien met de riemen die men heeft. De Belgische staatslieden kijken daarentegen steeds richting Parijs, met de Fortis-saga als jongste voorbeeld. Het is hoog tijd voor een strategische keuze: kiest Vlaanderen voor een volk van (goed betaalde) werknemers of voor een volk van ondernemers?